

FELELŐS SZERKESZTŐ: REINER FERENCZ.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

EVENKÉNT 20 IV ZENEMELLÉKLETTEL.

Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség: Váci-utca 3. sz.

Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.

Előfizetési ára:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

TARTALOM.

ZENE: SIPOSS ANTAL: *A magyar dalműről.*
— KERESZTY ISTVÁN: *A magyar zene érdekében.* — Zenészeti hírek.
SZÍNHÁZ: DR. BERÉNYI PÁL: *«Első szerelem.»* — Színházi hírek.

A MAGYAR DALMŰRŐL.

(Befejező közlemény).

NEM mondom, hogy magyar ember ne írjon német vagy olasz operát: láttuk példáját a németek között, a kik bizony majdnem másfél századig bolyongtak az olasz áriák csábító útvesztőjében, míg az igazi nemzeti elemet megtalálták; hanem válasza meg kiki tárgyát, s ne igérjen mást, mint a mit adni kíván. S e részben alig szólhatok valakiről nagyobb elismeréssel, mint a korán elhunyt Fáy Gusztávról. A legmagyarabb apának volt gyermeke ő, s tagja ama családnak, mely hazánknak annyi műkedvelőt s néhány jó zene-művészt adott. Az idegen művészet légkörében nőtt fel, s nem érezvén magában elég erőt arra, hogy új ösvényt nyisson egy körülbelül még gazdátlan térségen, tehát szerényen megvonult saját körében s megírta «Kamillá»-ját, «Fiasco»-ját, olasz ízlésben. Kamilla nyitánya gyászindulóval kezdődik; ugyane hangulat vezet be a többi felvonást, melyek között legsikerültebb a második felvonás második része, a hol Kamilla nagy magándala, a kettős, az imadal, a bariton-szólam és don Lassado magándala érdekes hangszerelési árnyalatok kíséretében jelennek meg. Szerencsésebb körülmények között, ha főleg szívesebben fogadják s a színpadot mindig nyitva tartják számára, tökéletesebb művekkel gazdagította volna drámai zenénket. Fáy nem állott Balfe mögött, de nem részesült ama szerencsében, mely a már feledésbe merült angoinak megadta

a lehetőséget, hogy mindenhol tanuljon, mindenből hasznot húzzon, s megtegye körútját a világon, habár csak rövid időre is. Nem állítom, hogy Doppler nem izmosabb tehetség, nem gyakorlottabb művész, s nem jóval ügyesebb hangszerelő Fáynál; hanem mint drámai zeneszerző nem önállóbb s nem is eredetibb bizonyára. Erdeme, hogy «Ilká»-ban pár magyaros vonást szerencsésen eltalált: a cigányné szólamaít hatásos zenekari tételekkel támogatta, s az első felvonás nagy vegyeskarát ügyesen fokozta.

Mosonyi apróbb zongora-szerzeményeiben, szintúgy mint zenekari műveiben, s mindenekelőtt a legtisztultabb magyar formában megjelent «Kazinczy emléke» című művében, melyről Bertha Sándor, Párisban élő hazánkfia is oly szép szavakban emlékezett meg, valódi apostola volt a magyar zenének; hanem csak futólagos vendégként juthatott be a nemzeti színházba, mely aztán mind maiglan zárva maradt előtte.

Mindenesetre Erkel Ferenczet illette volna meg az a szép dicsőség, hogy a drámai zenestyl megalapításával a művészeket örök halálra kötelezze. Soha zeneszerzőt még nem hordott oly hosszú ideig karján a szerencse, mint Erkel. A nemzet mindent elfogadott tőle; mindent elnézett, megengedett neki, minden léptét búsán megjutalmazta. Legnagyobb embereink, költőink, íróink, kik a nemzetet a testi és szellemi zavar útvesztőjéből kisértették, s dicsőséget szereztek neki, hozzá képest valódi mostoha bánásmódban részesültek, s a Himnusz egymaga több anyagi és szellemi hasznot biztosított neki, mint a mennyiben Kölcsey nagy fáradozásáért s rendkívüli foganatú szellemi tevékenységeért egész életén át részesült. Kiváló zenekar szolgálta feltétlen alárendeltséggel minden gondolatát, s meg volt engedve neki, hogy egy elsőrangú színpadon korlátlan hatalommal uralkodhassék hosszú időn át: hasonló függetlenséggel még alig dicsekedhetett valaha is karnagy oly mértékben, mint ő; nagy énekművésznők, mint Schödelné, az első magyar Leonóra Fidehióban; Hollóssy Kornélia, Pauliné, a külföldiek közül a hírneves Lagrange, nemes buzgóságban egymással versenyezve, énekelték szere-

peit. Íme a nevezetesebb pontok, melyek a Himnusz érdemes szerzője s a magyar dalmű legnagyobb karnagya méltánylásánál tekintetbe jönnek.

Hunyadi Lászlója első törekvés a komoly és nagy operai styl felé magyar földön, s ha külső alakját nézzük, úgy találunk is rajta sokat, ami a komoly dalműre emlékeztet: csillogó nyitányt, recitativeket, kavatinát, áriát együtteseket, helylyel-közzel jellemző hangszerelést, ünnepelességet, pompát. A tartalom azonban nincs lényeges fogyatkozások nélkül: a karok szüntelenek, üresek, gyarlók benne, együtteseiben nincs fokozat. Az igazi magyar ízlésben készült, nemes hangulatú és lendületes Hattyúdalt egyik fénypontja a dalműnek s méltóan vezet be az utolsó felvonást, melyben a gyászindulóból kiható szólamok, Hunyadi Erzsébet fájdalmas fohászokdásai megragadó drámaisággal lépnek elő. Kár, hogy Erkel csak egy Hattyú-dalt írt, s ily megtisztult világba többé nem emelkedett. Hunyadi után visszanyult az «Árpád-korszakba» s legnagyobb drámaíróinktól, Katonától kölcsönzött tárgyat, ismét a gyakorlott zeneszerző s író Egressi Béni kiváló szövege nyomán.

«Bánk-bán» már nyitány nélkül s csak bevezetéssel jelenik meg, később Dózsa György és Brankovics. Maga Bánk kezdetben erővel teljes indulattal áll elő, majd olaszos kavatinában fejezi ki érzelmeit, ami némileg ellenmondásban van parancsoló férfiaságával, elhatározottságával. Az első felvonás legbecsesebb része kétségkívül a záradék, mely a női hangokból indul ki, majd a többi hangra is kiterjed, s együttesé fejlődve, a zenekar jellemző mozgalmával igen hathatós fokozatban éri végét. A többi is mindvégig fölöttébb érdekes. Így a szerelmi hegedűvel árnyalt, az angol kürt, hárfá és cimbalom váltakozó szólamaival kísért párdal Melinda és Bánk között tele van bensőséggel, magyarsággal. Élénk színezetével s melegségével a tiszaparti jelenet is megragadja a hallgatót. A bordal mindenképp megfelel hivatásának, szövegének, s eredeti magyarsággal tárul fel: borongó, méltóságos, majd szilaj és csapongó; igazi magyar nóta. A megleckéztetés nehéz jelenetét kimértég mellett nyomaték, erő

jellemzi. Egyik gyöngye a dalműnek Tiborcz szerepe, mely drámai igazságban ritkítja párját. Az egész nem egyéb deklamációnál, hanem e szavalást, e panaszt a zenekar méltó kifejezéssel támogatja; a Rákóczi-nóta zöngéinek felelevenítésével magyarrá teszi, színezi, befejezi.

Dózsa György, mely 1867 április 6-án került színre, egyszerűen csak bevezetéssel kezdődik. E dalműben nem a történet Dózsját látjuk; hanem érzélgős, ábrándos lovaggal van dolgunk, olyannal, a ki Körner «Zrínyi»-jében sehogy se bírja megnyerni Kölcsey tetszését. Erkel megpróbálkozott e tárgygyal, hanem, úgylátszik, nem tudott megbirkózni vele. A magyar történet Dózsjája körülbelül egy szerepre csábította volna mint Masanielloé a Portici némaiban; hanem vagy nem volt bátorsága, vagy nem tartá illőnek forradalmat vinni színpadra magyar szerzőtől, tehát meghátrált és kegyetlen meghasonlásba esett mindenképp, már pedig meghasonlás megölő betűje a művészetnek. Erkel itt nagyott hibázott saját maga ellen. Másrészt az is áll, hogy a Szigligeti-nyújtotta szöveg túlságos hosszú volt; maga Erkel igen sokat markolt egyszerre és keveset fogott, aminthogy utóbb be is látta e nagy fogyatkozást és addig rövidített, míg néhány eladás mulva egyszerre csak négy felvonásban jelent meg az eredetileg ötre kiszabott dalmű. Erkel itt küzdelemben volt saját magával és nem tudta, mitévő legyen. Csupa határozatlanság mindenfelé; tévovászás a régi és új műalak határára; habozás a recitativék és dalforma között, sehol egy lebilincselő mozzanat, noha még fegyvertáncz is fűszerezni kívánja a második felvonást. Egyik induló a másikat váltja fel; hanem ürt betöltő zeneképnek, olyannak, mely a bibornok első dallamát befejező utójátékban, a «Zsidónőben»; a «Portici néma» néhány zeneképében; Margit beköszöntőjét és távozását kísérő gyönyörű zenekari tételben s a tenor szólamában Faustban; Elza és Ortrud elvonulását jelző és befejező bűvös hegedűjátékban, Lohengrin második felvonásában mindinkább érdekli a nézőt. — hiába keressük nyomát. A karok megint üresek; a keresztetek összetűzéséből támadt együttes erőtlenség, színtelen. Soha zeneszerző ennyire még nem vesztegette tehetségét. Így is találunk pár érdekes mozzanatot a sátorjelenetben, s a költő jóízű dalában, tehát ott, a hol szerző még a műformához ragaszkodott valamennyire. Valóban erre nézve rá ki legszembeszökőbb módon a Wagner-iskola kényes volta; Wagner maga minden akadályon túl teszi magát rendkívüli erejével, s költőiségének kettős természetével, melynél fogva szöveg és zene egymáshoz időmulva s mintegy összeforrva keletkeznek gondolatában, hanem más ember fia könnyen elmerülhet benne, mert nincs mihez ragaszkodnia. Kerüljük az alakíságot, de örizzük meg a műalakot. A műforma elhanyagolása miatt aratott kétes sikert «Brankovics» is.

Való, hogy e dalműben sok szépséget találunk; gazdag színezetet a hangszerelemben, kifejezést a deklamációban, s egészben véve jóval több egyöntetűséget mint «Dózsa György»-ben.

A szöveget következőképp foglalhatjuk össze:

I. fv. Győzelmi ünnepély; háladal; Mara elbeszéli álmát Fruzinának; szerb táncz.

II. fv. Jelenet Mara és Fruzina közt; Murat szerelmi nyilatkozata; a Brankovicsok versengése; eskü és búcsúzás.

III. fv. Brankovics töprengése; a világtalanok megérkezése; a tanács küldötteinak nyilatkozata; magyarok és szerbek egyesülése. Távozás.

IV. fv. Marát elragadják. Sátorjelenet. Szerelmi kettős; ütközet és Brankovics halála.

Mindezt a zenekar folytonos árapályban színezi, élénkíti; csak az a baj, hogy a zöngék ez ismétlődő elhalásában és erősbülésében, a hangszerek csoportulásából és szétválásából eredő hangzónben ismerős arcokra bukkanunk. Vagy tán ez az örökös hasonlatosság is egyik jellemző sajátossága a formát keretlő iránynak? Álljon bármiként, az együttesek Brankovicsban jóval tartalmasabbak, mint Dózsa Györgyben; s mindjárt az első felvonás szoltárszerű imája, aztán a bevonulási induló, s végül a szerb táncz zenéje, a koló, igen becses részletek. Egészben véve Brankovicsban is ama mozzanatok válnak ki szerencsésnek, melyek némileg a dalformához közelednek; s e részben bizonyára legelső helyen említendő István: «Ne sirj atyám» kezdetű dallama, mely egy magyar népdalt a hangszerek gyöngéd színezetével árnyalt keretben igen vonzóan elevenít fel. A dalmű címiszerepét Odry mesterileg alapította meg, s főleg a harmadik felvonás megrázó jelenetében fejtett ki nagy igazságot és erőt; szóval mind énekben, mind játékban érvényre emelte a nagy önmegtagadást kívánó, habár nem nagyon hálás Brankovicsot.

Íme a magyar dalmű mostani állásának futólagos jellemzése.

A magyar dalmű tehát, anélkül, hogy az opera minden küzdelemben, válságában osztozott s végleges győzelmében közreműködött volna, majdnem minden átmenet nélkül a művészet jelenlegi színvonalára emelkedett, látszatra Ha amannak minden fokozatát átéli, úgy valóban biztosabb alappal dicsekedhetnék, mint így. Jelenleg némi bizalmatlanság, megfenéklés tapasztalható e téren, s nem csoda: az okok szembeszökők. Az énekes népszínmű, melynek alapját Thern a «Peleskei nótárius»-sal, Pály Elek a «Garabonczás diák»-kal, Szerdahelyi József «Liliomfi»-val, Doppler Károly «Dalos Pistá»-val, s Egressi Béni több sikerült népszínművel oly szerencsésen vetették meg, inkább hátrál, mintsem komolyan haladna. Nem mintha a mostaniak nem írának sokat és jót is, meg helylyelközzel igazi magyarost; hanem, fájdalom! a népszínmű még nem tett le a műkedvelőségről, holott szükségképp a művészet színvonalára kellene emelkednie, szóval már ama ponton állapodnia meg, a hol a sokszor magasztalt Bűvös vadász, meg a francia játékdalművek annyi élvezetet szereznek a művelt világnak. Vagy azt hiszik talán, hogy ily művészi tökély mellett elvesztené igazi magyarosságát a népszínmű? Hogyan? Hát a «Bűvös vadász» nem tősgyökeres német népszínmű mindamellett is, hogy művészetileg oly magas polcon áll? Vajjon Auber játékdalművei nem tükrözik-e lépten-nyomon

a francia szellemet? Nos tehát mit ártana a magyar népszínműnek is, ha egyszerre az ének- és zeneművészet szempontjából is mint tökéletes műfaj állana elő? Ellenkezőleg, csak így szolgálna valóban a nemzeti nyelvet, valaminthogy különösen a francziáknál a nyelv itt is kegyelet tárgya s első sorban részeseül mindig figyelemben, gyakran még a zene rovására is; másrészt pedig csakis oly tökély mellett támogatni elvitázhatatlan haszonnal a magyar dalművet. Mert ez a kettős hivatás áll előtte.

Ennyit az énekes népszínműről.

A mi már az operettet illeti, úgy a műfajjal nagyon kivételes helyzetbe jutottunk: mintha kizárólag csak számunkra találtak volna fel, oly kedveltségben részeseülnek országszerte azok; s ahol csak színtársulatok alakulnak, ott első sorban mindjárt az operettek kellő színrehozataláról gondoskodnak, mintha operette nélkül már ki sem futná. S valóban, operette nélkül nincs üdvösség, a dráma és népszínmű csak függelékek. Nagy baj ez mindenképp, még pedig legkivált azért, mivel csak egy műcsarnokunk van, ahol a nemesebb műfajt, a komoly nagy dalművet ápolják; s ez a különbség Magyarország és a külföld között, ahol az operette még sehohsem kere edett annyira a dalmű fölé, mint nálunk. Budapest kivételével, az egész országban; a miből világos, hogy a jelen nemzedék az operette bálványozásában nő fel. Mily hanyatlás a régi világhoz képest! Akkoriban, még vidéken is, «Norma», a «Bűvös vadász», «Tell Vilmos», «Hunyadi László» adták az első benyomást; s a fiatalságot valódi lelkesülés emelte tisztultabb légkörbe, mely számára végiglen megmaradt, s nemcsak fogalmaival, vonzó eszmekörével többször elevenült fel. Az operettet illetőleg tehát legyen nálunk is úgy, mint külföldön; maga a dalmű pedig emelkedjék ama fokra, a hol a magyar szépirodalom és a magyar képzés gyümölcseiből már annyi szép dolgot sajátított el a külföld. Szolgáljon vigaszul, biztosítékul, hogy a magyar dalmű egyik jeleöntékeny alkotórészét, a magyar zenét, Haydn óta ismeri, bálványozza a művelt világ.

SIPOSS ANTAL.

A MAGYAR ZENE ERDEKÉBEN.

MŰVELTSÉG nem képzelhető művészet nélkül. Bármely nemzet műveltségi fokáról azonnal meggyőződhetünk, mihelyt egy pillantást vetünk művészeti állapotaira; hatalmas hódító volt a vandal nép, de műveltnek nem mondta még senki. Inter arma silent Musae! Ez volt baja a magyarnak is, úgy hogy most, egy ezredévi fennállás után, méltán pirulhatunk, ha zenészeti viszonyainkra gondolunk.

Merjük állítani, hogy időrendi tekintetben a zene volt a legelső művészet; az emberiség már dalolt és ezt szépnek találta, sőt talán már hangszerre is volt, mielőtt hajléka építésénél a tetszetősségre gondolt volna; bizonyítja ezt a mai vad népek állapota is. S éppen a zene, mely minden művészetnél hatalmasabban ragadja tova az embert az érzelmek gyöngédségének vagy szilajságának végtelenül

változatos fokozatán: éppen ez a legelső művészet maradt nálunk magyaroknál annyira parlagon, hogy egyébként legműveltebb embereink nagy száma zenei tekintetben egy fokon áll a legelhanyagotabb néposztály bárdolatlan fiával: a melyikök egy kis u. n. hallással van megáldva: könnyen megtanul akármenyi népdalt, tehát e művészet legkezdetlegesebb termékeit, de többre nem képes. Hogyan lehetséges ez?

A szellemi munkával foglalkozók valamennyien művelt embereknek tartják magukat: tanítók, jogászok, egyháziak, pénzüntézetek tisztviselői — és így tovább: pedig pl. a középiskolai tanárok javarésze nem ismeri Wagner Richardot, a katonatisztnek fogalma sincs a két Puffendorfról, a clerus nem olvassa Shaksperet és említeni sem hallotta Ammianus Marcellinust; a tanító nem tudja: ki volt Lubbock vagy Guizot, a bankhivatalnok pedig akármmivel inkább foglalkozik, mint Darwinnal vagy Huxleyvel. S ezt nem lehet kárhoytatni, mert minden pályának annyi a gondja, hogy kiki csak a maga egyetlen szakmájában juthat a tökéletesség bizonyos fokára. De — és ez nem pesszimizisztikus állítás, hanem tény — az életnek sokkal több az árnyoldala, mint kelleme (ezért oly gazdag minden nyelv szótára a «fájdalom» és rokon fogalmainak kifejezéseiben, és szegény az «öröm» rokonjelentésű szavaiban): s így igen sok tere van a művelt egyének munkára, míg élvezetekben, nemcsak élvezetekben, nem nagyon válogathat. A művészetnek éppen az a rendeltetése, hogy tiszta gyönyört nyújtva, az állatok körén felül emeljen, a mérőben érzi örömtől távol tartson: s csak az művelt, a ki szórakozásában csakis nemes élvezetekre szorítkozik — a melyeket első sorban a művészetek nyújtanak. A művelt egyén nem lehet el szellemi munka és szellemi élvezet nélkül. — Hogyan lehet tehát a művészeteknek, s éppen a legtermészetesebbnek, a zenének ápolását elhanyagolni? Mindenki azon panaszkodik, hogy nincs magyar műzenénk: az imént azt állítottuk, hogy nincs magyar zenei műveltség: holott úgyszólván minden magát műveltnek nevező családban van zongora vagy egyéb zeneszer. Felelünk: az a baj, hogy nálunk a zene tanítása csak azért általános, mert divattá vált; a zene művelése sokaknál nem szívből jön; a mint hogy nem is lehet szeretnünk azt, a mit nem értünk; zenemestereink külföldi zenei irányban nevelik növendékeiket, kiknek pedig nagyobbára csak a magyar zenei formák iránt van érzékük. Nincs ember Németországban, a ki nemcsak Goethét vagy Uhlandot, hanem egy Geibelt vagy Rodenberget, sőt Eichendorft nem ismerte, mielőtt Hugo Viktort vagy Byront kezdte olvasni; s nálunk Mozartot játsztatják és Beethovent sőt Schumannt, a nélkül, hogy a növendék valamit ismerne Zimay szerzeményeiből: ezért oly általános a panasz: hogy a zongorázó fiatal nemzedék, ha türelme el nem fogy, legfőleg a játék technikáját keríti hatalmába, a nélkül, hogy a darabok szellemét s így a művészetet megközelítené. Ezért van Magyarországon kevés hangverseny; s ezért van, hogy mikor a művelt és legműveltebb úri osz-

tály a fővárosban mulat: annyi neves emberünk közül hármát sem szoktunk látni a hangversenyeken. A külföldi zene kemény dió nekik: miért?

Mert az átmenet hiányzik a fejletlen magyar zene és a szövevényes idegen zene közt.

S ez mégis csak részben igaz. Megvan, hála a Gondviselésnek: megvan az átmenet Erkel Ferencz színpadi műveiben. De hol van az oktató, a zeneértést fejlesztő és így a magasabb zenei élvezetre szoktató átmenet: a népdal és Erkel Hunyady Lászlója között?! Ezt az átmenetet az előmozdítandó általánosabb zenei műveltség lesz hivatva megteremteni, utólag.

Fájdalom, magyar földön csak két pont van, mely rendes operai előadásokkal dicsekedhetik: az anyaország és Erdély fővárosa. Mind a két ponton megvan az operának rendes közönsége, s a hangversenyeké ebből telik ki: mindössze néhány száz ember. (Hány milliót is tesz ki a magyarajkú lakosság?) Rettentő csekély szám! — S ez a rendes dalmű hallgató közönség teljesen méltányolja legnagyobb operaköltőnket, és teljében élvezi «István király»-át is. S ez nálunk összes jutalma az ilyen óriási alkotásnak?! A magyar zenét hatalmas, hét mértföldes lépéssel vitte előbbre ez a dalmű: s összes civilizáló hatása az-e, hogy mindig ugyanaz a néhány száz zenekedvelő hallgassa meg, s aztán levegyék a műsorról, mint annyi derék hazai és külföldi művet? Mi más sorsot is jósolhatunk a magyar művészet e legújabb diadalának? A multakról ítélhetünk: annyi millió magyar közül hányan gyönyörködtek a legnépszerűbb magyar dalműben, «Hunyadi László»-ban? Néhány dallamát negyven év óta csépli az ország valamennyi sípládája, az opera nagyobb része régi, elavult zongora-kivonatban forog közközen, de hiányzik belőle éppen a legszebb gyöngy: az a dallamot, a melylyel Európa legnagyobb élő énekesnője a tombolásig elragadta Hamburg, Moszkva, Odessza zenekedvelőit — *ezt a dallamot egész Magyar- és Erdélyországban csak ezer, legfőlegbb kétezzer ember hallotta. Kiadva nincsen!!* Hasonló sors érte Erkel «Erzsébet»-ét; az őszbeborult nemzedék mesél nekünk varázsáról, mint a vaknak a színekről. Ugyanez az átok sújtotta Erkel első modern irányú dalművét: «Dózsa György» 1867-ben adatott először: kritika és közönség vetekedve magasztalta — egyszer csak letűnt a műsorról, nem tudni: miért? talán hogy egypár száz év múlva jelenjen meg újra, mint az üstökös. «Brankovics György» sorsa szakasztott ilyen; a «Névtelen hősök» méltatlan felejtését már czíme megjövendötle. Tehát az átmenet «Hunyadi László» és «István király» közt, nekünk szintén hiányzik.

Természetes, hogy oly országban, melynek képviselői néhány évvel ezelőtt minden erejüket megfeszítették, hogy az állami költségvetésbe az országos zeneakadémia támogatására fölvevett 8000 frtot leszavazzák: nem lehet szép jövőt jósolni a nemzeti művészetnek. Ez szegény, a melyet nem szabad elviselnünk! Föl kell emelnünk a lenézett, mellőzött eszmét: meg kell dicsőítenünk ama férfiú szemé-

lyében, a ki félszázadon keresztül önzetlenül szolgálta ezt az eszmét: a magyar zene fejlesztését. Ime egy ember, a ki a magyar zenének csak csiráit találta: az egyszerű népdalt, s a ki e csirából, minden előkészített talaj nélkül, dús lombú, édes gyümölcsű fát növesztett, a melynek árnyékában két nemzedék pihen már — theoriában.

Igen, csak theoriában; mert a szép fa körül van kerítve, és a sövényen nem lehet áthatolni. Köznapi nyelven szólva: Erkel Ferencz művei *elveztek*, talán örökre is . . . . .

Elveztek: először is azért, mert a kinek csak a népdal iránt van fogékonysága (s ez óriási többség): az nem képes a magyar opera zenéjét felfogni és élvezni. Elveztek másodsor azért: mert a zenekedvelő nagy közönség Erkel becses dalműveinek felét soha sem hallja, mivel nem adják (ez csak a szerző páratlan szerénysége mellett lehető). Elveztek végre, s ez a legfontosabb: azért, mert hozzáférhetetlenek a zeneszerzők előtt, a kik tömérdék becses anyagot találnának azokban tanulmányaikhoz; a fiatal zeneszerzői nemzedék, nem járhatván járt nyomokon, ha magyar dalművet akar írni: kénytelen lesz előlről kezdve és nagy fáradsággal megjárni azt a rögös, tövises utat, a melyen Erkel lángesze oly dicsőségesen haladott; — pedig száz évvel nem kisebb szellem, mint Goethe, ostorozta az olyan fiatal óriások önhiúságát, kik a már nyert eredményeket semmibe sem véve, szárnypróbálgatásokon kezdik légi útjokat.

Gondoljuk meg komolyan, hogy Erkel dalműveinek legjava egyetlen példányban (kéziratban) van meg; mily pótolhatatlan veszteség v. Ina, ha tűz vagy egyéb bal eset ez egytől megfosztana! Gondoljuk meg: mit használna b. Eötvös József fennálló szobra, ha művei többé nem léteznének — s mi haszna van nemzetünknek abból, hogy Erkelnek még életében drága szobrot emelt az új operaház homlokzatán: testét megörökítette, de szellemének fennmaradására egy fillért sem áldozott? — Jusson eszünkbe, hogy az igazi nagyságnak az a legméltóbb jutalma, ha minden ízében tanulmányozhatjuk, csodálhatjuk nagyságát; hogy tehát műveinek közközen kell forogniok! Gondoljuk meg Erkelnek, a jószágos öreg tanárnak, önzetlen örömét, ha egy egész nemzedéket láthatna az általa követett úton tovább haladni; gondoljuk meg, hogy a nemzet önmaga iránt teljesít kötelességet, ha fiatal művész-nemzedékének alkalmat nyújt, hogy a legkimagaslóbb példát kövesse; — s jusson eszünkbe, hogy Franciaország e pillanatban nemzeti kiadást rendez legnagyobb élő költőjének összes műveiből, a melyek pedig máris úgy el vannak terjedve, mint egykor a Szentírás! Ne akarjuk, hogy «István király» diadala a nemzet részéről végtisztessége legyen az agg zeneköltőnek!

Most, az új lelkesedés első hevében, mikor a páholyok és a karzat közönsége egyaránt b. szél még a magyar művészet új vívmányáról, s mikor még mindenki elégé hangosan szól a nemesebb rész, hogysem a köznapi gondolkodás hideg józansága elhallgattassa: üdvösnek, szükségesnek tartjuk, hogy a nemzet

művelői közadakozás, illetőleg tömeges előfizetés útján megfelelő összeget teremtenek elő az erre oly érdemes elagott zeneköltő összes műveinek kiadására. Tegyük szívünkre kezünket és ne mondjuk azt, hogy ez áldozat: hanem azt, hogy édes kötelesség; mert magyar műveltség, magyar nemzeti lét — együtt emelkednek, vagy együtt buknak.

KERESZTY ISTVÁN.

ZENÉSZETI HÍREK.

~ LOEWE-EGYLET. A nálunk Ney által ismertett híres balladaszerző Németországban újabban egyletek alapítása által jut posthum népszerűséghez. A legújabb Loewe-egylet Königsbergben alakult, melynek célja Loewe-estélyek rendezése, melyeken a nemes mester balladáit, dalait és karműveit kerülnének előadásra, továbbá alap gyűjtése egy szoborra, melyet Loewe százéves születésnapján fognak állítani.

~ WEBER egy Pasquè és Langer által átdolgozott, még ki nem adott operája, e napokban jelen meg a Tonger-féle kiadásban Kölnben.

ELSŐ SZERELEM.

(A gr. Teleki-alapítványból 100 arannyal jutalmazott vígjáték. Irta Somló Sándor. Először adatott márczius hó 29-én a nemzeti színházban.)

HA Somló Sándor «Első szerelem»-je oly drámai mű volna, mely irodalmunkban legalább emléket hagyana fenn, vígjátékát hozzá fűznék ahhoz a sorozathoz, mely Rákosi Aesopusával kezdődik és Dóczi Csókjában, Csiky Jóslatában és Bartók Lajos A Legszebb vígjátékában talál hű követőkre. Ezek is, mint Somló «Első szerelem»-je messze tőlünk, vagy a klasszikusok vagy a büszke hidalgók hazájában kerestek tárgyat maguknak; itthon nem találtak alakokat, melyek felköltötték volna a fantáziájok éberségét és munkára csalták volna az alkotás szerszámaikat. Nevezetes ugyan, hogy ez idegen tárgyat keresők mindegyikét ép úgy, mint Somlót a múzsa első szeretkezése csábítja el az itthonból és a különbség közöttük és Somló között csak az, hogy míg a fent elsoroltak mind a négyen hol több, hol kevesebb sikerrel jártak idegen földön, Somló szegényen, üresen jött haza.

Es jól van ez így; a múzsa is csak asszony és ki első szerelmének csak annyi odaadással, a férfiúi komolyság olyan csekély magatartásával áldozik, mint Somló, az megérdemli, hogy családja olyan legyen, mint volt Somlóé. Minek a múzsát még idegenbe is követni?! «Nincsen itthon tárgy elég?!» Nincsen-e itthon, hol még a fűszálak suhama is olyan ismerős előttünk, mint a föld meg az ég, meg szomszédunk mindaz és minden úgy, mint más nép hazájában?!... Persze itthon nem lehet úgy költeni, mint más hon földjein. A költői hazudozás nagy erényének itthon hamar rátalálunk vétkéire. Mi is lett volna Somló «Első szerelmé»-ből, ha meséje valahol alföldünk

rónáin, vagy a Székely bérczek között játszik?!... Valóban nem merem kitálcálni; olyan csengően tudnék kacagni fölötte, mint a minő csengő jambusokban beszél Somló darabjában egy juhász család.

De az «Első szerelem»-nek csak szegénye és nem büne, hogy idegen hazában, idegen népek között játszik. Mi sem említettük volna föl, ha nem tudnók, hogy Somló egy újabb műve, mely hasonlóképen pályadíjat nyert, mint az «Első szerelem», ennek utait követve, hasonlóképpen idegen országban játszik. De Somlót szegényétől óvja meg Somló maga, a mi feladatunk kimutatni az «Első szerelem» vétkét.

Nem kezdjük azzal, a miben napi lapjaink annyi művészettel büszkélkedtek, és nem fogjuk megczibálni az Akadémiát, mert pályadíjat adott az «Első szerelem»-nek, míg sok olyan darabot, mely költői becsben és drámai értékben sokkal fölötte áll, nem méltatott koszorúra. Az Akadémiát itt teljesen kimentti a gr. Teleki-féle alapítvány szerencsétlen conditiója, mely lehetővé teszi, hogy esetleg még sokkal rosszabb műnek is kiadható, mint az «Első szerelem». És így a mi magae tény ellen kifogása senkinek sem lehet, határozottan mondhatjuk, hogy az Akadémia csalódott, midőn az «Első szerelem»-nek azért adta ki a jutalmat, mert van költszete. Vagy a rimes jambusok és a csengő daktylusok alkotják a költszetet?... Ha ez állana, nem volna nehéz nagy költőnek lenni. De hogy mennyire közönyös a szépre, magának a megjelenésnek külső formája, legyen szabad egyszerűen csak az «Arany ember»-t állítanom az «Első szerelem»-mel szembe, mely ez utóbbinak csengő verseihez képest rideg prózában van megírva, és melyben legalább is annyival több a költszet, mint a mennyi hibátlan jambus az «Első szerelem»-ben mindössze véve van. Pedig kiténő jambusokban van írva; annyira kiténőkben, mintha csak tudatában lett volna Somló egyéb gyengeségeinek és hibáért ezzel iparkodott volna kárpótlást nyújtani. De mit segít a legszebb ruha, ha viselője egyaránt szenved testi és lelki nyomorok kínjait allatt?!... Csak egy lehet, mely erősebben lengedez annál, a mire felidül a leggyöngébb is és vége mindennek; csak egy lebbenet és vége a varázsnak. És a színpad meg a lámpák fénye vasmarkú kiméletlenséggel bánik mindennel és mindenkivel. Előtte nincsen szemfényvesztés: neki valóság kell és a jambusok kellemes biczenéseit kacagja. Hiába ő neki a klasszikus világ homályos burkolatja, embert keres ő ott is és a korinthusi völgyek vagy a larissai sziklabarlangok között is úgy megkívánja a vérből és lélekből alkotott embert, mint Richard harci sátorában, vagy Pompejus szobra és Desdemona halálos ágya mellett. Oh, a színpad költszete egészen más, mint a lyráé, vagy mint a regényé; ezekben lehet áradozni, érvelegni, deklamálni, itt tenni kell, a szenvedélyek küzdelme alatt és beszélni szívből, röviden.

Az Első szerelem alakjai nem tudnak így. Ok, ha azt akarják mondani: szerettek, akkor elveszik a szótárt és összezedik az álmod, ébrenléte, hímes pillangót, zephyrt, napsugarat, gyöngyharmatot, liliomot és csinálva belőlök zengő dakty-

lusokat, deklamálnak egymás előtt soha nem értett dolgokról. Igaz ugyan, hogy azok az emberek, a kik az Első szerelemben Somló önkényes parancsszavára ide-oda mozognak, nem is tudnak másképp beszélni, mert különös emberek ezek is, visszataszító vegyületei a mondaszerűnek és fantasztikusnak. Így például Athamasz, Larissa fejedelme egy jóslat terhe alatt szenved, a mely jóslat boldogságát egy röpke fátyolhoz, leányának különben közönséges toillettéjéhez köti; leánya Aglája erdei tündér, a ki meglátva Leandert, bele szeret, és bár nem tudja, mi az, a mit érez, nem tudja mi az, a mit a férfi kér tőle, rimánkodik, hogy ne kövesse, mert ő majd visszatér hozzá. Hogyan?... mikor?... arra nem gondol. Örül, hogy visszakapja elvesztett fátyolát, melyet vissza kellene vinni apjának, de a kisasszony apjára nem igen gondol, elmegy vándorolni és eltéved egy pásztor családhoz. Leander is nem kevésbé hülye ember, mint amennyire különös Aglája. Ez úri ember, dacára annak, hogy a legapróbbrá tudja szedni azt a titokzatos érzélményt, melynek nevét nem ismeri és eldeklamálja rimes jambusokban, a leggyámoltalanabb bohó, a kit valaha megalkottak. Lót-fut, rajong, durcáskodik, csak azt nem tudja ő maga se, hogy mind ezzel mit akar. Van ugyan közelében egy ember, Jocus, ki megmondhatná neki, hogy tulajdonképpen mi dolga, ha szerelmes, de ez valami bosszút és haragot emleget, a mely bosszúnak és haragnak azonban sem okát, sem megnyilvánulását nem látjuk. Jocuson kívül még egy hamis leány (Doris) is szerepel a darabban, ki szintén segíthetne a fiataloknál legalább annyit, hogy ne érzelegjenek holdsugárról, szellőről, hullámról, meg napfényről, de ennek ütni-verní kell, hogy legyen az is, a min a karzat nevetni tud. És van még a darabban sok, nagyon sok alak, kik mint ilyenek, mint azok, kiket itt felsoroltunk. Általában úgy van a darab készítése, hogy majd minden jelenetben új emberek lépnek föl és végleg leszorítják a régiéket: mint a forgó panorámában úgy jönnek, mennek az emberek és midőn könnyedén eldeklamálták, hogy szeretnek, eltűnnek. Szerves kapcsolatot csak Somló akarata hoz közéjük, megparancsolva, most te jöjj, te távozzál.

Es ezek mellé a ködpárákból szövődött alakok mellé akár testvér gyanánt szegődhetnek az a mese, mely az Első szerelemben állítólag vígjátéknak van feldolgozva; különös mese ez, melynek szálai csak úgy szövődnek egytűvé, mint a rongyos fátyol össze-vissza tépett foszlányai. Itt is, ott is valami és a végén mégis csak semmi. Kezdődik azzal, hogy Agenor, a volt korinthusi király testvérbátyja, keresi unokaöccsét: Leandert, mivel, hogy szíve ment legyen a szerelemtől, egy hegyi oduban tartózkodik. A fiatal ember azonban kóborlás közben megszerette Agláját, Aglája is őt és betegesen tér vissza.

Ezek után, a drámai bonyodalom követelményei szerint küzdelemnek, harcnak kellene kifejlődni. Fejlődik is mind a kettő, de minő?! Agenort megbotozzák, Leandert lekötik egy fa törzsökéhez. Olyan küzdelemről, mely a szenvedélyekből fakad, szó sincs. Igaz, hogy nem is lehet,

mert Somló hősei szeretnek vándorolni és így a darabban e vándorlás esélyeinek kell megtörténniök, ezek mellett a szenvedélyek küzdelmének már hely sem maradhatott. Nem is jutott nekik sem a második felvonásban, hol az első felvonásban megismert alakokon kívül egy juhász családját, majd korinthetai főurakat, végül Athamas szolgáit kell megismernünk; sem a harmadikban, hol ismét új alakok jambusos diktiói kísértének.

Itt még arra kellene megfelnünk, hogy mint alakul ebből a meséből és miként alakulnak azokból az alakokból, kiket főntebb jellemeztünk, drámai cselekvény, illetőleg vígjáték. De az egyikre csak oly kevésbé lehetne feleletet adni, mint a másikra. Az Első szerelemben nem cselekesznek az emberek, csak deklamálnak, meg érzelegnek. És a hol nincs cselekvény, nagyon nehéz ott drámai formáról is beszélni, de különösen nehéz Somló darabjánál vígjátékról szólni, hol a vígjátékokra csak az a trivialis megkülönböztetés emlékeztet, hogy a végén senki se hal meg és az a drasztikus jelenet, melyben Agenort jól megbotozzák.

Ezek után alig is marad kötelességünk terheképp más, mint hogy kutatónk, mi van hát a darabban, a mi életre segítette? De a külső körülmények aprólékos rajzai nem foglalhatnak helyet e szűk hasábon és nekünk nincs kedvünk pörbe állani a véletlenséggel, hogy a vihar, viharog nem téphetve, gazt czepelet magával. Kisöpörjük; jobban mondva kisöpörtük, és Somló darabjától olyan tiszta már a nemzeti színház repertoíreje, mint a férfiúi kebel az első szerelem rajongó és üres hóbortjától. De kívánjuk, hogy az Első szerelem kudarczaiból Somló levonja magának tanulságul azt, hogy nem lehet drámát írni abból, a mi az egyes ember szívében, mint egyes ember érzelme kifakad.

Az előadás, melyben e gyarló mű a nemzeti színház művészeinek ambíciója folytán részesült, nemcsak a mű becsét multa sokszorosán felül, de bizonyítékkal szolgált arra is, hogy a nemzeti színház művészei, mennyi önfeláldozással szeretnek pályatársaikon segíteni. *Mibályfi* (Leander) meleg kedélyvilágának egész hevével szavalta a szerelmes ifjú verseit; természetesen alakításról itt szó sem lehet, miután Leander nem alak, csak egy verset mondó gép. Vele szemben *P. Márkus Emilia* (Aglája) állott, azzal a művészi erővel, mely neki sajátja; mint a tiszta visszhang a kiáltó szót, olyan szépen és oly hibátlanul adták vissza ajkain a szerelmes leány czéltalan rajongásait. Mellette *H. Lányi Ilka* (Dóris) volt kedves (csapodár) szobaleány szerepében ügyes. *G. Csilag Teréz*, egy dúrczás fiatal leányt. *Prielle Cornelia* a vén pástor nejét játszották azzal a kiváló művészetel, melyet tőlök megszoktunk.

DR. BERÉNYI PÁL.

SZÍNHÁZI HÍREK.

— NEMZETI SZÍNHÁZ. Ivánfi Jenő a színészkola nem végzett volt növendéke, most a győri színház tagja próbálkozott meg szerdán Philippe Derblay súlyos szerepében. A fiatal színész a rendkívüli

szép — bár sok helyen átértelt erőltetés által torzított — hangon kívül vajmi keveset hozott magával, mi őt a hősök méltó előállítására képesítene; az éretlen alak nem képes Derblay imponáló valóját külső kifejezésre hozni is így történt, hogy Ivánfi Derblaye mindvégig az anyag fogyatékoságának rabja volt és sehogy sem tudott, még a nagy szavak és szenvedélyek fonálán sem törpeségéből Claire fölé, de még hozzá sem emelkedni. Hogy a jelentéktelen testen egy tulságos széles, szakállas fej ült, ez még jobban nyomta az alakot és akaratlanul komikus benyomást szült. A maszknak az alakhoz való viszonyítása már alakítás és önálló felfogás dolga volna; de ezekről Ivánfinál szó sem lehet. Tehetséget nem árult el; az egész benyomás, melyet fellépése kellett közönséges volt. A tehetség nyugtalan szikrája, mely rejtve még a legnagyobb hibák között sem marad, hanem erőszakosan tör elő, ha nem is valami új, de mindenesetre valami megkapó szokatlan alakban, nem ütött a nagyon is hagyományosan koncipiált alakon keresztül. A mozdulatok szögletes és természetellenes volta a dikció hamis árnyalása a neutrális momentum nagyása, felfúvása a kevésbé szembe szökő, de fontos pillanatok határozott fixirozásnak teljes hiánya, sokkal természetesebb hibája a kezdőnek, mintsem arról nagy fontoskodással szólni szükségesnek tartanánk. Ivánfi Derblaye en somme egy kis hangparadé volt. Szerződtemi fogják szép organuma miatt és igen helyesen fogják tenni, mert ez elsőrendű külső kellekkel, fegyelmes nevelés és rutin szerzés mellett, használható tag válik Ivánfiban, kinek e debutje a hibák dacára sokkal kedvezőbb és reményteljesebb, mint néhány már szerződöttetett hős és hősnőé volt. Szerződöttetése már annál inkább is ajántható, mert reményt ad a bérlő közönségnek, hogy egy másik nemrég szerződöttetett hős ezután más valahol a vidéken fogja általunk félreismeret salonhőseit jártatni. Az előadást nem jellemezte a megszokott mügönd. Az urak még ruházat dolgában is némi kényelmet engedtek meg maguknak. Szasvainé Athenaisa sehogy sem válik be. A tulságos ambícióval megáldott művésznő képességéhez mért szűkebb szerepkörre kellene szorítani. Az amúgy is gyenge színésznő Helvey Laura árnyékában még többet veszít. Ivánfi másnap «Daniseff Vladimir» szerepében folytatta vendégszerelését sokkal kevesebb sikerrel, mint az előbbi estén. Az otthonosság és nyugodtság itt nagy követelményekkel áll elő; a maniere de se donner-t itt nem lehet szavallással és külső játékkal palástolni; a néma momentumokban minden állás, minden mozdulat a maga kezdetlegességében és a fejletlenség rideg meztelenségében tűnik elő. A fizikai fogyatkozások még erősebben lépnek fel; arc-, kézijáték és az általános fellépés messze hátramaradt a kívánt minimális mérték mögött. Igen sokat tanulni és gyakorolni kell még Ivánfinak, míg nagy szerepbe kaphat. A fejlődés processusát pedig jobb ha itt, mint a vidéken éli át. Szerződéses lehet ajánlani; a nagyon fiatal ember sokat enged remélni, no aztán meg Paulay szerencsés kezében is lehet bízni.

— TIHANYI MIKLÓS, a népszínház egyik legjelesebb tagja meghalt. Egyike azoknak, kik a magyar színház történetének alakjai közül egy fejjel magaslanak ki s különösen a fiatal népszínháznak megnyitása napjától kezdve egészen halála napjáig egyik hatalmas támasza volt. Nem hivatásunk élete folyását érdekes rajz alakjában adni, nem szólhatunk amaz igaz, de a regényesség zománczát nem nélkülöző viszontagságokról sem, melyek a színész pályájában nem hiányozhatnak, hanem kegyeletünk lerovására csakis azt a Tihanyit fogjuk említeni, a ki a színpadon szerzett nevének és művészetének osztatlan becsület, a ki a magyar néphumort újabb időben páratlan eredetiséggel képviselte, a humort az ő igaz, az ő lélektani értelmében. A vígjénre képviselői nálunk Ujházi és Szigeti kivételével mind komikusok; komikus Vizvári és Solymosi, komikus Kassai; Tihanyi *humorista* volt, a népszínház egyetlen humoristája. A veszteség, melyet a népszínház halálával szenvedett, csak ahhoz fogható, melyet a nemzeti színház érzett Halmi kimultával. Tihanyi nem az úgynevezett tanult színészekhez tartozott. Mint a született színész belülről játszott kifelé, fegyvere, melylyel hódított, nem az exercitium, hanem a szív, a kedély, az *eredetiség* volt. Az ő humora igazában az öröm és fájdalom csókjának szülötteként jelentkezett úgy, ahogy a magyar ember azt kifejezésre hozza. Benne mindenki a magyar paraszt incarnatumát látta, azokat a rokonszenves, meleg alakokat, melyek kedélyes hangja, napsugaras jókedve felledhetetlen marad. Az öreg parasztok, a kaczkias aglegények, a házasodni vágyó vén bünösöket a népszínműben még Réthy sem alakította jobban. Egy a maga módorában kiejtett szó, egy eredeti mozdulat és kaczagott az ember, de nem azokon a hideg hangokon, melyet a ríktó komikum fakaszt, hanem a szív mélyéből, mely nevetést visszatartani nem lehet, mert a rokonlélek egy természetes könnyebbülése volt Tihanyi humorán nevetni. A fővárosba kerülő úton jött. Legelőször a budai színpadon játszott. Ott tünt fel az ő pompás peleskei nótáriusa. Egyszer a nemzeti színházban is játszott, mikor még ott volt a népszínmű. Az öreg Szilágyi éppen nyugalomba vonult és Tihanyi játszotta a tábornokot a «Tündérlak Magyarországon» című vaudevilleben. Szerződésre ez nem vezetett, ismét a vidékre ment és onnan került a népszínházhoz, melynek mindeddig tagja volt. Ott állította fel ama pompás gelériát, melyet most van csak alkalmunk áttekinteni és értéke szerint méltatni. Elfeledni vagy helyettesíteni soha sem fogjuk. Ha a fentebb említett genreből láttuk is Tihanyi főerejét, még sem mondhatjuk, hogy csak ebben lelte ő fel helyét. Nem azon színészekhez tartozott, kik a szerepkörhöz voltak kötve. Játszotta a kiállításos darabok hőseit, intrikusait, még hősapákat és jellemeket is. Egy kis áttekintés, ha hézigos is, mutatja ezt legjobban. Midőn a népszínház a műsor megteremtésével volt legjobban terhelve, Tihanyit már ott láttuk a mint egyik vagy másik szerepet megkedveltetett. Együd már mint «Fogg Phileas» méltó elismerésre talált, midőn Tihanyi a *Cromarty* dandárnok parányi szerepében egyik felvonásban magára vonta

a figyelmet. Később ő vette át a hidegvérű angol szerepét és nem rontotta el, a mint ő nem is rontott semmit, sőt mentett, a hol minden el volt az író hibájánál fogva veszve. A «Nagyapó»-ban az öreg Peterdi volt jó alakja, a «Tolonc»-ban Kontra, de Potya a «Kintornás család»-ban volt akkoriban legsikerültebb és legélénkebben tapsolt alakja. A komolyabb kivitelű szerepek sorában következett *Barbicané* az «Utazás a holdba» című Verne-féle darabban és *Stein* sópéztárnok a «Két pisztoly»-ban, hol nem éppen mindennapi drámai erőt fejtett ki. Feltűnést keltett *Gonosz Pistája*, melyet csak Ujházié mellett lehet említeni, és sokan fognak még a groteszk komolyságában oly komikus török basára emlékezni, kit a «Harczterőről» című darabban a törökbarátság idejében Tihanyi oly sikerülten állított elő. Csepreghi «Két menyegző»-jében az egyik szomszédot, a «Sárga csikó»-ban elérte *Bakayt*, később a *pusztabíró*t játszotta nagy sikerrel. «Strogoff Mihály»-ban jelesen játszotta *Ogareffet*, később a czímszerepet. A «Huszársíny» *Mógor* káplárja pompás, jóízű alak. Legnépszerűbb volt egyideig mint *Keszeg Mihály*, melyben különösen utánozhatatlan beszédmodora és néhány mozdulata tette ismertté. A rég elfeledt és eltemetett népszínművekből is kinyúlunk az ő hatalmas alakjai. Senki sem emlékezik már Abrányi Kornél «Kis gróf szerelme» című népszínművére. De a ki Tihanyi öreg *Csicsá*-ját látta, emlékszik még a rossz darabra is. Még az operetben is vállalt szerepet. E szerepei közt a legkedveltebbek egyike volt *Petershopa* «Kisasszony feleségem»-ben. «Kolumbus»-ban intrikust játszott, ki a történet Bovadillját helyettesítette Csepreghi ügyes komoediájában. A «Cornevillei harangok» bíróját mindenki ismeri, a ki csak az operette a népszínházban látta. Gazdag tehetsége a kártyaalakból nagy szerű charget csinált. A «Francziák Milánóban» a dalias *tambour majort* játszotta és az operette legkarakterisztikusabb alakja tagadhatatlanul ő volt. Pompás figura volt a «Millimári» öreg háziura is, melylyel megkezdte Almási Tihamér alakjait, melyek folytatása csupa sikert jelzett a népszínház e leghasznosabb tagja részére. Ezek voltak a «*Tötleány*» *Gyarmathi*-ja és a «*Czigány Panna*» vajdája. Lilliben egy egészen új és ismeretlen genreval birkózott meg és *Plinchar*d, mint láttuk, nem volt legrosszabb alakítása. Vidor «Vörös sapkák»-jában az aranylakodalmas öreg paraszt megindító színezéssel és keresetlen egyszerűséggel nagy sikert hozott ismét a művészeknek, szintúgy az «*Igmándi kispap*» kedélyes tanítója. A «*Herczegasszony*» egyik összeesküvője vetekedett Kassaiéval, kívül együtt játszotta a kis szerepet. A homéri kacaj felét Tihanyi bátran vindikálhatta magának. A «*Vén kupecz*»-ben a furfangos fejű paraszt szintén kedvenchezé vált a közönségnek. Legutóbb már Tihanyi valóságos kassza-mágnessé vált. Népszínműben legalább nem szabadott hiányoznia. Az «*Árendás zsidó*» korcsmárosa tősgyökeres megjelenésével hatott leginkább. Utolsó nagy sikere, mely alakításai nagy számát méltóan befejezte, a «*Vadgalamb*» *Dicső Adalbert*-je volt, mely kiváló jellemképet befejezetten, mint Tihanyi személyesítésében, képzelni nem

lehet. Legutóljára az «*Ördög pirulái*»-ban lépett fel, mint öreg gyógyszerész. Ebben érte utól a halál a népszínház egyik legnagyobb művészt. Hogy van-e nálánál jobb színész ez intézetnél, az most kérdésbe nem jöhet, az ő szerepkörében nincs és nem lesz, valamint oly sokoldalú és főleg hasznos, mindenre alkalmazható színésze a népszínháznak nem volt és nincs is.

— VÁRSZÍNHÁZ. Virágvasárnapot az új szerződés idejét a várszínház igazgatósága is felhasználta, hogy hiányos személyzetét, mely a téli színházi campagnet csak nagy nehezen bírta kihúzni, néhány új taggal frissítse fel. Az új debutánsok közül csütörtökön kettő mutatta be magát. *Ebergényiné* asszony és *Kiss Mihály*. Mind a kettő ismert és kedvelt tagja volt a budai színikörben működött két társulatnak. *Ebergényiné* Csóka társulatával volt itt a múlt nyáron és gyorsan emelkedett a közönség kegyében. Jó komika, kinek kedélyes alaphangú játéka és széles komizáló színezése igen szépen tudja a népszínmű gyengéd anyái és az erősebb vígjáték szokásos nénikéit és mamáit kiállítani. Kevesebb sikere csak akkor volt, midőn a hibás szereposztás oly feladatok megoldására szorította, melyek tehetségének nyilatkozatását a természetes iránytól aberrálták. A túlérzélgős, sublimabb szerep soh'sem sikerült neki és midőn a várszínházi szerepkiosztás a «*Csikós*» *Karvasiné*-jét választotta *Ebergényiné* számára bemutatóul, épp oly igazságtalanságot mint avatatlanságot árult el, mert a szerep jelentéktelen, alig egynehány jelenetre szorítkozik, másrészt pedig ellenkezik a derék színésznő valójával. Az új és jó erők csak félig fogják helyeiket betölteni, ha az alkalmi zászkörül hibák fognak elkövetetni. Igen becses acquisitionnak tartjuk *Kiss Mihályt*, ki remélhetőleg véget vet a kínos énekési interregnumnak (mely csak annyiban lehet nem kínos, a mennyiben egy énekési rémuralomnak szabott határt), mely a közönség szórakozási vágyát valóságos börtöni kosztal akarta kielégíteni. *Kiss Mihály*, a színikör *Krecsányi-aerájának* egyik tagja, igen színpathikus színész. Nemcsak bensőséggel, érzellemmel, de sok ízléssel és nemes mértékkel énekel, sőt a fődönt hangok szerencsés alkalmazásával és csinos pianóival részben a «*művészi*» epithetont is kiérdemli. Szép magas baritonja kitartó és a népszínmű énekesek affektált tremolázásától majdnem egészen ment. Játéka biztos és érett, a betyáros allűrök helyett a festőit keresi és legtöbbször el is találja; e tekintetben legszebb volt a pusztai jelenet gyönyörű helyzete, midőn szűrén fekvé énekelte szép dalát. Igen örültünk: midőn a beteg várszínházi személyzetet egy ily derék taggal láttuk megszaporítva és felüdítve. *Makó* vén csikósa ismert jeles alakítás, *Benedek* Asztolfjának elegánciájából sem hiányzott semmi. *Réthy* *Benczége* a törekvő fiatal ember legrosszabb alakítása. No Szárnyait pedig *Beödy* úr végezte ki valóságos vandal étvágygyal. Oh, hogy ennek éppen Tihanyi eltemetése napján kellett megtörténni!

R-r.

— NÉNET SZÍNHÁZ. Mitterwurzer Frigyes a burgszínház volt tagja rövid vendég-

szereplését, melyet ezúttal nem nagy siker koronázott, csütörtökön fejezte be. A Haase által kimerített közönség nem igen sűrűn látogatta Mitterwurzer genialis alakításait, melyek éppen az egészen sajátos felfogás által válnak érdekessé. Mitterwurzernek éppen azért kellett a klasszikus bécsi burgszínházat elhagyni, mert határozott iskolához nem szít és nagyszabású, színdarabot, de nagyon nyugtalan alakításával sem a kritikát, sem Dingels:edtet nem tudta megbarátkoztatni. Pedig az ő felfogásának és kivitelének is volt sok híve. A nő-közönség és a fiatalság mellette volt és legnagyobb sikere akkor volt, midőn először adták Bécsben Dingelstedt átdolgozásában «*Antonius és Cleopatra*»-t, melyben Mitterwurzer Enobarbusa sokkal nagyobb feltűnést keltett, mint Sonenthal Antoniusa. Közönségünk, mely a múlt évben annyira kitüntette, az idén mellőzte, pedig repertoireja épp oly változatos, mint érdekes volt. Ma Kean, holnap Winkel-schreiber, ismét bonvivant, salonnós oly érdekes conglomeratuma a szerepeknek, mely nagyobb érdeklődést érdemel. Keanben a detailizáló és erősen distingváló, a szerepet élesen tagláló majdnem speculativ törekvés jellemzi Mitterwurzer, mely a szerepet felhányja, a jót kikeresi, teljesen felhasználja, a többit pedig elejti, nem eldobja. A «*Winkelschreiber*»-ben a Meixner-féle kedélyes-robust komikum látszik ki, a «*Grosse Glocke*»-ben pedig az elegans bonvivant, a megnyerő, szellemes művész, Derblayben pedig az erős koncepczió, a magával ragadó, romboló színdarab, mely Mitterwurzer művészetének főjellemtvonása. Egy hálásabb időben bizonyára nagy anyagi siker is köszörült volna a kitűnő művész törekvését.

— A VÁRSZÍNHÁZ igazgatósága jelentékenyen megszorította személyzetét. A már bemutatott *Kiss Mihály* és *Ebergényiné* asszonyon kívül még *Hunyadi Margit* és *Ellinger Ilona* új tagjai a színháznak, kik még e hét folytán mutatják be magukat. *Hunyadi Margit* «*Fedorá*»-ban lép fel először. *Ellinger Ilona* a színház naivája lesz, ki egyszersmind énekes parthiekben is fog működni. — A színháznál most az «*Eljegyzés lámpafénynél*» című egyfelvonásos operettére készülnek.

— TEMESVÁRÓL jelentik: A magyar színdény megnyitások *Jókai Mór* Temesvárra érkeznek. A megnyitás alkalmára színművet írt, melyet itt először adnak elő. *Geröfy* színingazgató *Jókai* ajánlatára szerződtek, s *Jókai* megígérte, hogy odahat, hogy *Geröfy* színtársulata a vidék legjobb erőit egyesítse magában.

— BÉCSBEN magyar műkedvelők társulata van alakulóban. Ugyanis néhány lelkes fiatalember szövetkezett oly célból, hogy időről-időre magyar darabokat hozzanak színre. A csehek példáját akarják követni, kiknek egyesülete hetenkint 2–3 cseh színdarabot ad elő.

ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁR.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacáról.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámloltására és felvirágoztatására.

A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek esekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdemdús megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb. zongora készül tényleg hazánkban.

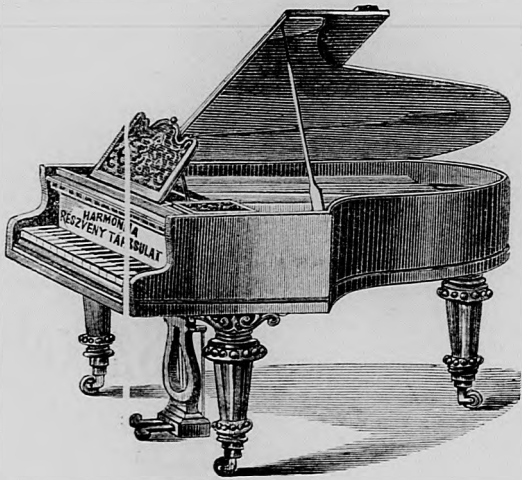
A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomasztó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora műipar is.

Ezen bajon vélt segíthetni a „Harmonia“ magyar zene-művészek részvénytársulata“ midőn 60,000 frtnyi tőkével az „ELSŐ HAZAI ZONGORAGYÁRT“ megalapítja, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapestten Huszár-tuza 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek orsz. nevű szaktekintélyeink bírálata szerint a bécsi zongorákkal teljesen versenyképesek.

A társulat igazgatósága pénzt és fáradságot nem kímélve a legnevesebb gyárakból első rangú munkacserét szerződötetett, mely szakavatott vezetés alatt évenként 300—400 drb. zongorát képes előállítani.

A gyártmányokra a legjobb minőségű, tartós, kifogás talan anyag fordítatik s a zongorákért teljes garancia vállalatik.

Szalon stutz-zongora

Hogy azonban ezen egyetlen nagyobb szerű magyar műipar telep a konkurrenczia terén sikerrel kiállja a versenyt a bécsiekkel és külföldiekkel. — szükséges, hogy a hazafias magyar közönség pártfogásába vegye s akkor évenként százezrek fognak az országban maradni, sőt idővel a keletnek fekvő szomszéd államok is Budapestről hozatván zongora-szükségletüket, százezrek fognak nemzetgazdasági nyereségkép hazánkba befolyjni.

A „Harmonia“ „Első hazai zongoragyár“ zongorái nem csak jobbak, tartósabbak mint a bécsi középárú zongorák, hanem aránylag olcsóbbak is.

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZITTETNEK:

Fekete és barna szárnyzongorák (<i>Concert-Flügel</i>)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (<i>Salon-Stutz</i>)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrovidebb mignon-zongorák 1 $\frac{1}{2}$ méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállítással.	360 frttól 450 frtig.

Videkről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesítettek. Játszott zongorák ujjakkal becseseltettek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőrozottatnak s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakítottatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácssal szolgál — becseselés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT
IGAZGATÓSÁGA.

Kisorsolással egybekötött életbiztosítás.

**MAGYAR-FRANCZIA
BIZTOSÍTÓ-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.**

Beizetett tőke	4.000,000— frt.
Ágio-tartalékalap	707,200— "
Rendelkezési és nyereség-tartalékalap	424,821'03 "
Árfolyamkülönbözeti tartalékalap	80,000— "
Díjtartalékok	1.049,936'02 "

A díjak jutányosak.

Előforduló káresek gyorsan és pontosan felvételnek és kifizettetnek.

Felvilágosításokkal készséggel szolgálnak az igazgatóság irodahelyiségeiben

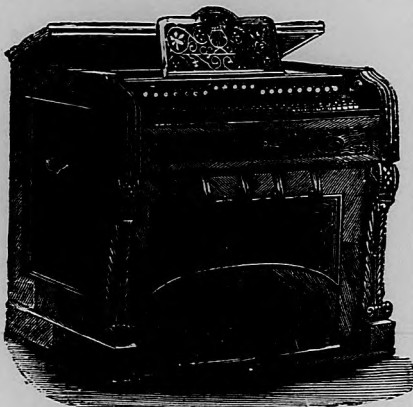
BUDAPEST, IV. VÁROSHÁZTÉR 1. SZ.

és nemkülönben a társaságnak az osztr.-magyar birodalom területén fennálló összes vezér-, fő- és alügynökségei.

Szállítvány-biztosítás.

Tűzkár elleni biztosítás.

Biztosítás jegyár csökkentése.

A legkitünőbb
HARMONIUMOK

Tietz Péter utóda
Kotykievics Teofil gyára.

A legjobb minőségű harmoniumok nagy választéka. Hangverseny- és salon-harmoniumok. Prolongement és percussióval templomok és iskolák számára 100 forinttól fölfelé.

Több évi jótállás. Árjegyzékek kívánatra bérmentve külpetnek.

Zenetanárok lakcizmei.

ZONGORA:

- Bartay János, nemzeti zenédei t. váci-u. 1.
- Deutsch Willy, bálvány-utca 18.
- Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
- Erney József, nemz. zen. t., kerepesi-ut 24.
- Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár. Ferencz-József rakpart 18.
- Klinger Sándor, sugár ut 23. III. em. 9. ajtó.
- Kont Ilona, damjanich-utca 6.
- Koschirz János, sugár-ut 89.
- Major J. Gyula, váci-körút 17.
- Rausch Károly, nemz. zenédei tan., Hunyady-utca 3.
- Schütze Rezső, nemz. zenédei tanár, nagy korona-utca 4.
- Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdonosa, Kecskeméti-utca „Geist“-ház.
- Somogyi Mór, Zrínyi-utca 3. sz. I. em. 19. a.
- Szajdafi Béla, nemz. zenédei tanár, külső dob-utca 49.

HARMONIUM és ORGONA.

- Erney József, kerepesi-ut 24.
- ÉNEK.**
- Henderson Mary, aranykő-utca 2. sz.
- Igerics Katalin, Lipót-utca 6.
- Passy-Cornet Adel, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár asszony, múzeum-körút.
- Schmidt József, Lipót-utca 19.
- ZENESZERZÉS.**
- Breisach Izidor, váci-körút 29. III. em. 8.
- Erney József, kerepesi-ut 24.
- Major J. Gyula, váci-körút 17.
- Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, Kazinczy-utca 17.
- HEGEDŰ.**
- Gobbi Alajos, nemz. zen. t., magyar-u. 36.
- Kis Péter, nemz. zenédei tanár, Sándor-u. 5.
- Mészáros Imre, nemz. zened. tr. tüzoltó-u. 10.
- Pettykó Imre, Klauzál-utca 17.
- Herman Mariska, Múzeum-utca 11. sz., hegedű, zongora, czimbalom.

A „GONDÜZŐ“

szépirodalmi hetilap

f. évi ápril hó elsejével harmadik évnegyedébe lép és rövid fennállása óta, rendkívül dús és változatos tartalmánál fogva oly pártolásnak örvend, mely az irodalom terén valóban pártatlanul áll hazánkban.

A „Gondüző“ erkölcsöt nemeseítő és lelket művelő, érdekesítő és gondokat üző olvasmányaival kimeríthetetlen tárházat képez családok és egyesek számára.

A „Gondüző“ munkatársai: P. Szathmáry Károly, Tolnai Lajos, Beniczky-Bajza Lenke, Komócsy József, Kiss József, Margitay Dezső, Mikszáth Kálmáni Szana Tamás, Tóth Endre, Vértési Arnold, Ötvös Adolf, Erdélyi Gyula, Kazár Emil, Éjszaki Károly, Endrődi Sándor, Balázs Sándor, Dalmady Győző, Prém József, Hentaller Lajos, Sziklay János, Reviczky Gyula, Palágyi Lajos, Lévy Sándor stb.

A „Gondüző“ továbbá megkezdte „A granátköves asszony“, Marlitt E. világhírű regényének közlését egyedül jogosított magyar fordításban, mely regény egyszerre hat nyelven jelenik meg.

Végre pedig örvendve említjük meg, hogy Jókai Mór koszorus írónk ígéretét bírjuk hogy a „Gondüző“ számára irni fog, miáltal oly kellemes helyzetbe jutottunk, hogy hazánk irodalmi kitünőségeit csoportosítsuk lapunk körül.

A „Gondüző“ megjelen minden vasárnap 3 1/2 ívnyi tartalommal és ára a bérmentes szétküldéssel együtt negyedévre csak 1 frt 50 kr., félévre 3 frt.

Mutatványsszámmal mindenkinek szívesen szolgálunk ingyen és bérmentve, ki e végett hozzánk fordul.

Az előfizetési pénzek legzélszerűbben posta-utalvánnyal a „Gondüző“ kiadóhivatalához küldendők.

Székely Aladár

a „Gondüző“ kiadó-tulajdonos
Budapesten dob-utca 14.

652

Idei könyvpiacunknak kiállításában legdíszesebb, tartalomban legérdekesebb jelensége: a

Székely Tündérország

BENEDEK ELEK-től.

A 18 íves művészi czimképpel ellátott kötet ára füzve 3 forint vászon kötésben 4 forint.

Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság kiadóhivatala

Budapest, Gránátos-utca 6.

„Erste Productiv-Genossenschaft der Klaviermacher“

Arany- és más magas érmeikkel kitüntetett gyár.

WIEN.

Verschiedene goldene Medaillen und andere hohe Auszeichnungen.

Bécsi zongoragyár Produktiv-szövetkezet

kitünő gyártmányok, melyek minden tekintetben kiállják a versenyt a leghiresebb zongorákkal.

KAPHATÓK:

- Barna egyszerű hurozott ↓ Fekete egyszerű hurozott
- Barna kereszt-hurozott ↑ Fekete kereszt-hurozott

Egyedüli főraktárk Budapesten (váci-utca 3. szám), a „Harmonia“ zongorateremben.